

تاریخ ادبیات انگلیس

تالیف آقای لطیف علی صورتگر استاد دانشگاه

یکی از نقیصه‌های بزرگی که در یکی دو قرن اخیر جامعه ایران بدان دچار شد فقدان کتاب‌های مفید بود مخصوصاً این نقیصه بهمان تناسب فاحش تر جلوه میکرد که در ممالک راقیه کتابهای مفید در هر رشته و مقوله‌ای بطرز اغراق آمیزی فراوان بود خوشبختانه نهضت بزرگی که از شانزده ساله این طرف در هر يك از شئون حیاتی این کشور آغاز شده است شامل این موضوع نیز گردیده و هر چند يك شخص مطلع نمی تواند آنچه که در ترویج و نشر کتب مفیده تا کنون شده است خود را قانع نماید، زیرا آنچه در این مرحله دست داده خیلی متناسب با نهضتی که در سایر شئون کشور بعمل آمده است نمیباشد، مع ذلک میتوان خوشنود بود که هر چند گاهی يك کتاب مفیدی در رشته‌ای ظاهر میگردد و به نشر معرفت کمک بسزائی میکند. کتابی که در ماه اخیر از چاپ خارج شد و شایسته هرگونه احترام است تاریخ ادبیات انگلیس است که قریحه سرشار و اطلاعات فراوان و تبعات فاضلانه دوست عزیزم آقای صورتگر آنرا تدوین نموده است.

آقای صورتگر يك نویسنده شیرین بیان و يك شاعر خوش قریحه و مطلع بادبیات فارسی بوده و قریب هشت سال قبل جزو دانش جویان وزارت معارف برای تکمیل معلومات خود بانگستان رفت. شش سال اقامت در آنجا که با پشت کار و رنج بحث و مطالعه توأم گشت ایشانرا يك مرد پخته و محیط بادبیات و طرز تحقیق و تتبع آنجا نمود.

تاریخ ادبیات ملتی را نگاشتن کار عادی و آسان نیست. زیرا دیگر تاریخ ادبیات را بسبب آتشکده آذر یا مجمع الفصحا یا تذکره دولتشاه نمینویسند. همانطوریکه

سبک نوشتن تاریخ و تدوین کلیه علوم عوض شده است تاریخ ادبیات ملتی را نوشتن نیز معنای خاصی پیدا کرده است. ادبیات هر ملتی مولود روح آن ملت و روح آن ملت مصنوع آب و هوا، حوادث تاریخی و اوضاع اجتماعی و اقتصادی آن ملت است. پس هر کس تاریخ ادبیات ملتی را مینویسد در حقیقت باید تاریخ و خلاصه تمدن آن ملت را بنویسد و باید اطلاعات او راجع باوضاع و احوال سیاسی و جغرافیائی آن کشور و تقلبات تاریخی آنها فراوان و علاوه بر این قوه تجزیه و تحلیل افکار و احساسات هر یک از شعرا و اختلاف سبک و هدف آنها و اینکه در پیدایش فلان شاعر یا فلان نویسنده یا فلان سبک چه عوامل سیاسی و اجتماعی و اقتصادی دخیل بوده در نویسنده قوی باشد.

خوشبختانه اینها مزایائی است که بطور کامل در مؤلف این کتاب عالیقدر جمع و ضمیمه میشود بیک ذوق سرشار و قریحه شفاف و درخشانی که ایشان در ادبیات فارسی دارند.

اگر ایران بزرگترین کشور شعر و شاعری نباشد قطعاً یکی از مهمترین کشور هائی است که این هنر در آنجا بعد اعلان رسیده است.

ولی متأسفانه بواسطه عدم تماس با سرزمین های شعر پرور و فقدان ارتباط افکار و تخیلات شعرای ایران با سایر شعرا شعر در ایران يك حالر كود و خمودی پیدا کرده است. چه بدیهی است همانطور يکه علم و صنعت و فلسفه و تمام اقسام هنرهای زیبا و خلاصه تمدن بشری مولود روح و قریحه يك عصر نبوده است و طبعاً هر ملتی در مات دیگر و هر عصر و کشوری در عصر و کشور دیگر تاثیر کرده و این فعل و انفعالها يک عامل بزرگ کمال و ترقی محسوب میشود؛ همچنین در منطقه شعر نیز باید اشعار و افکار و تخیلات زیبای يك قوم در قوم دیگر تأثیر کنند و خود نیز از سایر اقوام متاثر شده تا منطقه مزبور توسعه یافته دامنه افکار و خیالات منبسط گردد.

ایران تنها ارتباطی که در این زمینه با سایر اقوام داشته است ملت عربست و ازینرو فقط شعر فارسی در قدیم از شعر عربی متاثر شده است و از چند قرن باین طرف هیچ

گونه سر چشمه شعری بیگانه‌ای بدتراوش قریحه ایرانی کمک نکرده‌است، در صورتیکه شایسته بود یک‌تماس زیاد و شدیدی به ادبیات ملل آریائی مانند آلمان، انگلیس، ایتالیا فرانسه و روس که هر کدام دارای ادبیات ثروتمندی هستند داشته باشد. فقط میتوان گفت از ربع قرن بساین طرف کمی چشم ما بادبیات اروپائی باز شده و جسته گریخته آثار بعضی از نویسندگان یا شعرا بزبان فارسی در آمده است ولی البته اینها نه تنها کافی نیست بلکه برای ملتی مانند ایران واجب و لازم است که قسمت اعظم و یا اقل شاهکارهای شعرا و نویسندگان درجه اول پنج کشور نامبرده ترجمه شده و در دست رس عموم گذاشته شود.

ادبیات انگلیس در دنیا يك صبغه خاص و مقام ارجمند و معنویت مخصوصی بخود دارد و تأثیر بسیار عمیق و بینی در ادبیات سایر ملل مخصوصاً روسیه و آلمان و فرانسه داشته است و متأسفانه از آثار بزرگان ادبی انگلستان چیز زیادی در زبان فارسی نیست جز آنچه بخاطر دارم تاجر و نیزی شاکسپیر، «خانم دریا» و «مارمیون» و التراسکات که یکی را آقای سعیدی و دیگری آقای صورتگر و هر دو بایک قلم زیبا و دلفریب و پیراز جذابیتی ترجمه کرده اند و چند قطعه کوچک از لرد بایرون و یکی دو قطعه کوچکی که آقای مسعود فرزاد در مجله مهر نشر داده اند بسا وسعت و یختگی و فراوان و معنویتی که ادبیات انگلیسی دارد و با زمینه ای که در هوش و قریحه ایرانی برای قبول اینگونه آثار موجود است این اندازه خیلی کم و غیر قابل اقتناع است.

من تصور میکنم کتاب بزرگی را که آقای صورتگر عهده دار تالیف آن شده اند و مجموع آن قریب ۱۰۰۰ صفحه خواهد شد و اینک جلد اول که دارای قریب ۳۰۰ صفحه است منتشر گردیده است بحد مکفی این احتیاج را رفع میکند. زیرا نویسندۀ فاضل با يك اطلاع مبسوط و محیط و با يك خامه روان و زیبایی از پیدایش ادبیات مزبور و تطورات آن در طی چندین قرن و عامل موجوده آنها و نمونه ای از آثار هر دوره و از شعرای برجسته آن کشور بخواننده نشان میدهد، بطوریکه پس از خواندن کتاب انسان يك منظره واضح و روشنی از ادبیات انگلیس در برابر چشم خود مشاهده کرده بافکار

و تخیلات و مشاعر و طرز تشبیهات و خلاصه روح عاطفی و قوه شاعره ملت انگلستان آشنا میشود.

اقدام وزارت معارف در تشویق فضلا به ترجمه کتب مفیده یکی از کارهای خوب این عصر جدید است که میتوان آنرا از ارکان این کاخ رفیع و نفیس که در این دوره برای تحکیم و تشیید نژاد ایرانی تحت اسمهای مختلفه «پیشاهنگی، کلاس اکابر، تعلیم معارف ابتدائی، تأسیس دانشگاه و دانشکده ها، تربیت بدنی، بهداشت عمومی و مبارزه با امراض بومی و خطرناک و اصلاح وضع اجتماعی بانوان و غیره و غیره» بنیان شده است بشمار میرود؛ زیرا کتاب های مفید يك نوع کلاس های عالی است که فکر و اخلاق مردم منور و مذهب را تربیت کرده و آنها را برای کمال آماده میکند و يك ملت متمدن همانطوری که نمیتواند در بسته و بدون ارتباط سیاسی و اقتصادی با سایر افراد خانواده بشری زندگانی کند، همانطور نمیتواند تنها بر جال علم و فکر خود قناعت کند زیرا فکر میراث بشریت است و هر ملتی افکار مخصوصی بخود دارد و از اصطکاک و تماس این افکار مختلفه است که افکار عالی تر و مذهب تر شده و سیر تمدن بطرف ارتقاء و کمال سریع میشود

دور باشی

گفتم که دوتا چرا شود قامت مرد؟ -- زیرا که ز گوهر جوانی شد فرد
وانرا که بیوفتاد چیزی از دست پشت از بی جستش دوتا باید کرد

از المصعب

من از همه عشاق تو مغموم ترم وز جمله شهیدان تو مظلوم ترم
فریاد که من از همه دیدار ترا مشتاق ترم وز همه محروم ترم

هاتف اصفهانی